

BS/146/2009

**STOSUNEK DO PRZESZCZEPIANIA
NARZĄDÓW**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

Od czasu, kiedy badamy społeczne opinie w kwestii pobierania i przeszczepiania narządów, czyli od roku 1994, zdecydowana większość Polaków ma przychylny stosunek do transplantologii. Według danych Poltransplantu, na początku 2007 roku liczba rzeczywistych dawców była niższa niż w poprzednich latach¹, co wiązano z nie najlepszą atmosferą w polskiej transplantologii wywołaną oskarżeniami wysuwanymi pod adresem jednego z lekarzy zajmujących się przeszczepami. Jak jednak pokazały wyniki przeprowadzonego wówczas sondażu, opinia publiczna nie zmieniła stanowiska wobec idei pobierania i przeszczepiania organów.

Obecnie dziewięciu na dziesięciu Polaków (91%) aprobuje pobieranie narządów od osób zmarłych, aby ratować życie lub przywracać zdrowie innym ludziom². Sprzeciw wyrażany jest sporadycznie (6%).

Tabela 1

Czy uważa Pan(i) za słuszne przeszczepianie narządów (transplantacje narządów) pobranych od osób zmarłych, aby ratować życie lub przywracać zdrowie innym osobom?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	XII 1994	III 1997	IX 2003	IX 2005	V 2007	VIII 2009
	w procentach					
Zdecydowanie tak	51	61	67	62	63	70
Raczej tak	32	26	23	25	27	21
TAK	83	87	90	87	90	91
Raczej nie	6	4	3	4	2	4
Zdecydowanie nie	4	3	4	3	2	2
NIE	10	7	7	7	4	6
Trudno powiedzieć	7	6	3	6	6	3

We wszystkich wyodrębnionych grupach społecznych i demograficznych dominuje aprobata transplantacji narządów. Warto jednak wskazać te grupy, w których poziom akceptacji przeszczepiania organów jest niższy niż przeciętnie. Są to najstarsi ankietowani

¹ http://www.poltransplant.org.pl/statystyka_2007.html

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (231) przeprowadzono w dniach 6–12 sierpnia 2009 roku na liczącej 1041 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

(mający 65 lat i więcej), osoby uczestniczące w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu oraz respondenci najslabiej wykształceni.

Gotowość do oddania swoich narządów po śmierci deklaruje zdecydowana większość społeczeństwa (82%). Warto podkreślić, że ponad połowa (56%) mówi o tym z pełnym przekonaniem. Co dziewiąty dorosły (11%) przyznaje, że nie zgodziłby się na to, aby po jego śmierci pobrano jego narządy w celu przeszczepienia innym.

Tabela 2

Czy zgodził(a)by się Pan(i) na to, aby po Pana(i) śmierci pobrano z Pana(i) ciała narządy w celu przeszczepienia innym?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	IX 2003	IX 2005	V 2007	VIII 2009
	w procentach			
Zdecydowanie tak	59	51	51	56
Raczej tak	23	23	27	26
TAK	82	74	78	82
Raczej nie	5	7	6	6
Zdecydowanie nie	8	10	7	5
NIE	13	17	13	11
Trudno powiedzieć	5	9	9	7

Zgodę na pobranie narządów po śmierci relatywnie rzadziej niż inni wyrażają najstarsi ankietowani, respondenci z wykształceniem podstawowym oraz biorący udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu. Dotyczy to również osób określających się jako głęboko wierzące.

Tabela 3

Czy zgodził(a)by się Pan(i) na to, aby po Pana(i) śmierci pobrano z Pana(i) ciała narządy w celu przeszczepienia innym?	Niezależnie od udziału w praktykach religijnych, czy uważa Pan(i) siebie za osobę:			
	głęboko wierzącą	wierzącą	raczej wierzącą	raczej niewierzącą*
	w procentach			
Tak	69	83	85	95
Nie	21	10	13	5
Trudno powiedzieć	9	7	2	0

* Dane dotyczące tej grupy należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką jej liczebność w badanej próbie

Ponadprzeciętną gotowością do oddania swoich organów charakteryzują się respondenci w wieku 25-54 lata, mieszkańcy największych aglomeracji, badani najlepiej wykształceni, dobrze oceniający swoją sytuację materialną.

OŚWIADCZENIE WOLI

Jednym z istotnych problemów transplantologii jest niezgoda rodziny osoby zmarłej na pobranie od niej narządów. Wprawdzie opinia rodziny nie ma mocy prawnej (w Polsce obowiązuje zasada zgody domniemanej, a więc jeśli zmarły nie wyraził za życia sprzeciwu wpisując się do specjalnego rejestru, wówczas jest uznawany za potencjalnego dawcę), jednak w praktyce lekarze kierują się stanowiskiem bliskich. Oświadczenie woli ma stanowić dla rodziny informację, że zmarły zgadzał się na pobranie narządów. O takim oświadczeniu słyszało blisko dwie trzecie respondentów (64%, o 19 punktów procentowych więcej niż dwa lata temu).

Tabela 4

Czy słyszał(a) Pan(i) o tzw. oświadczeniu woli, które wypełnia się po to, by w krytycznej sytuacji rodzina, osoby bliskie wiedziały, że zgadza się Pan(i) na pobranie narządów?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	V 2007	VIII 2009
	w procentach	
Tak, słyszałem(a)m	45	64
Nie, nie słyszałem(a)m	52	34
Trudno powiedzieć	3	3

Wiedzą w tym zakresie wyróżniają się ankietowani do 45 roku życia, natomiast starsi stosunkowo częściej przyznają, że nie słyszeli o tego rodzaju oświadczeniu woli. Poinformowanie w tej sprawie rośnie wraz z poziomem wykształcenia.

Niemal trzy czwarte badanych (72%) wyraża gotowość do podpisania oświadczenia woli, a co szósty (16%) deklaruje, że tego by nie zrobił. Poziom gotowości do złożenia takiej autodeklaracji nie zmienił się zauważalnie w ciągu ostatnich dwóch lat. Jeden na stu ankietowanych (1%) twierdzi, że już podpisał takie oświadczenie. Warto wspomnieć, choć nie ma to wartości statystycznej, że w 2007 roku tylko trzy osoby deklarowały posiadanie oświadczenia woli, natomiast obecnie ta grupa liczy w naszej próbie dziesięć osób.

Tabela 5

Czy był(a)by Pan(i) skłonny(a) podpisać takie oświadczenie czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	V 2007		VIII 2009	
	w procentach			
Zdecydowanie podpisał(a)bym takie oświadczenie	36	69	39	72
Raczej podpisał(a)bym takie oświadczenie	33		33	
Raczej nie podpisał(a)bym takiego oświadczenia	7		8	
Zdecydowanie nie podpisał(a)bym takiego oświadczenia	7	14	8	16
Już podpisał(a)m takie oświadczenie	mniej niż 1		1	
Trudno powiedzieć	17		11	

Oświadczenie woli częściej skłonni byliby podpisać ankietowani przyznający, że słyszeli o nim, niż ci, którzy nie mają takiej wiedzy (83% wobec 56%). Poza tym relatywnie rzadziej niż inni skłonni byliby je podpisać najstarsi respondenci, osoby z wykształceniem podstawowym, emeryci, badani będący w złej sytuacji materialnej, uczestniczący w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu.

SPRZECIW RODZINY

Interesował nas również stosunek respondentów do pobrania narządów od bliskiej im osoby zmarłej. Zadaliśmy pytanie w trzech różnych wariantach. Zdecydowana większość ankietowanych (81%) nie sprzeciwiłaby się pobraniu organów od zmarłej osoby bliskiej w sytuacji, gdy wiadomo, że nie miała ona nic przeciwko oddaniu własnych narządów. Blisko dwie trzecie (65%) również nie wyraziłoby sprzeciwu, gdyby nie znało stanowiska osoby zmarłej wobec pobierania jej organów. Tylko w sytuacji, gdy wiadomo, że osoba zmarła miała za życia krytyczny stosunek do pobierania i przeszczepiania narządów, większość badanych (68%) oponowałaby przeciwko przeprowadzeniu takiego zabiegu.

Tabela 6

Czy w przypadku śmierci osoby bliskiej sprzeciwił(a)by się Pan(i) pobraniu od niej narządów, aby ratować życie innej osobie, gdy wiadomo, że zmarła osoba:	Sprzeciwił(a)bym się				Nie sprzeciwił(a)bym się				Trudno powiedzieć			
	'97	'03	'07	'09	'97	'03	'07	'09	'97	'03	'07	'09
	w procentach											
- nie miała nic przeciwko oddaniu własnych narządów	11	9	13	12	82	86	79	81	7	5	8	7
- nie wypowiedziała się na ten temat i nie wiadomo, jaka była jej opinia	23	23	21	22	60	66	63	65	17	11	16	13
- była przeciwna oddaniu narządów	74	75	67	68	15	18	20	23	10	7	13	10

W dwóch pierwszych przypadkach sprzeciw częściej niż inni wyraziliby respondenci praktykujący religijnie kilka razy w tygodniu. Częściej sytuują się oni, jak wynikało to już z odpowiedzi na poprzednie pytania, po stronie przeciwników transplantologii. W sytuacji, kiedy osoba zmarła miała za życia krytyczny stosunek do przeszczepiania narządów, na pobranie ich z jej ciała relatywnie częściej zgodziliby się ankietowani niepraktykujący religijnie. W tym trzecim przypadku na odpowiedzi wpływa również wiek. Co ciekawe, niejako wbrew obserwacjom, z których wynikało, że najstarsi ankietowani relatywnie rzadziej niż inni aprobują transplantacje, stosunkowo mniej deklaracji sprzeciwu wobec pobrania narządów od zmarłej osoby bliskiej jest wśród respondentów starszych (mających przynajmniej 45 lat) niż wśród młodszych.

Brak zgody na oddanie własnych narządów po śmierci przekłada się na deklaracje sprzeciwu w sytuacji, kiedy bliska osoba nie miała nic przeciwko transplantacjom, jak również wtedy, gdy jej wola nie była znana rodzinie. W trzecim wariancie (osoba zmarła była przeciwna oddaniu narządów) zarówno wyrażający gotowość do oddania narządów po śmierci, jak i ci, którzy się na to nie zgadzają, w większości sprzeciwiliby się pobraniu organów.

CIAŁO I RYNEK

O kwestię pobierania narządów, a dokładniej o determinującą ją koncepcję ciała zapytaliśmy w kontekście relacji ekonomicznych. Siedmiu na dziesięciu Polaków (70%)

zgadzając się z ideą ofiarowania narządów potrzebującym nie popiera zarazem możliwości sprzedawania ich za pieniądze. Jedna szóstka (16%) przypisuje człowiekowi pełną swobodę dysponowania swoim ciałem i jego elementami – za darmo lub za pieniądze. Co jedenasty badany (9%) wskazuje na integralność i nietykalność ciała twierdząc, że jednostka nie może swobodnie nim dysponować. Warto zwrócić uwagę, że rozwój gospodarki rynkowej niewiele w tej kwestii zmienił i nie przysporzył zwolenników „rynkowej” koncepcji ciała. W stosunku do lat osiemdziesiątych zmniejszyła się jedynie grupa osób, które zakładają restrykcyjną, sakralną integralność ciała, a przybyło deklarujących ograniczoną możliwość dysponowania nim jako potencjalnym darem dla potrzebujących.

Tabela 7

Postęp medyczny w dziedzinie przeszczepiania różnych organów ciała ludzkiego itp. operacji doprowadził do sporu, czy człowiek może robić ze swoim ciałem co mu się żywnie podoba, np. sprzedawać lub ofiarowywać za darmo potrzebującym odpowiednie narządy. Który z wymienionych poglądów bardziej Panu(i) odpowiada?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1988 (OBOP)	2007 (CBOS)	2009 (CBOS)
	w procentach		
Ciało jest własnością jednostki i jest jej prywatną sprawą, co zrobi ze swym ciałem za pieniądze lub za darmo	16	12	16
Człowiek może w darze ofiarowywać potrzebującemu część swojego ciała, ale nie powinno się z tego czynić handlu	61	72	70
Ciało jest dane człowiekowi jako nietykalna całość i nie można nim dowolnie rozporządzać	17	10	9
Trudno powiedzieć	6	6	5

We wszystkich analizowanych grupach dominuje pogląd o możliwości ofiarowania narządów wykluczający zarazem relację handlową. O tym, że ciało jest nietykalną całością, relatywnie częściej przekonani są najstarsi ankietowani, osoby z wykształceniem podstawowym, a także badani praktykujący religijnie kilka razy w tygodniu.

Ponadto należy dodać, że zwolennicy zarówno pierwszej, jak i drugiej koncepcji ciała w równym stopniu aprobują transplantacje (po 95%), a także tylko nieznacznie różnią się gotowością do oddania własnych narządów po śmierci (84% wobec 89%). Wśród osób wyrażających pogląd o nietykalności ciała poziom aprobaty tej dziedziny medycyny jest niższy, co nie zmienia faktu, że tu również przeważa ona nad dezaprobatą (67% wobec 23%). Jeśli zaś chodzi o deklarację zgody na oddanie własnych narządów po śmierci, dzielą się one na dwie niemal równoliczne grupy, z minimalną przewagą odmawiających (46% wobec 43%).

TRANSPLANTOLOGIA I PRAWO

Jak już wspomniano, w polskiej transplantologii obowiązuje zasada zgody domniemanej – przy braku formalnie wyrażonego za życia sprzeciwu można pobrać narządy od osoby zmarłej. W praktyce często utrudnia to sprzeciw rodziny. Nie ma on co prawda mocy prawnej, niemniej skutkuje zazwyczaj odstąpieniem lekarzy od zabiegu pobrania narządów. Drugi model prawny regulujący kwestię pobierania narządów wymaga wyrażonej za życia zgody na pobranie organów po śmierci.

Zapytaliśmy ankietowanych, który z tych modeli jest według nich lepszy. Opinie są silnie podzielone, niemniej przeważają ci, którzy opowiadają się za zasadą, w myśl której konieczne jest wyrażenie zgody za życia (47%), natomiast badani wskazujący obecnie funkcjonujący model stanowią niewiele mniejszą liczebnie grupę (43%). Pozostali albo uważają, że żaden z tych modeli nie jest dobry (6%), albo nie mają zdania w tej sprawie (4%). Od roku 2007 nieznacznie wzrosła liczba ankietowanych, którzy za lepsze uznają rozwiązanie oparte na zgodzie domniemanej, natomiast odsetek osób opowiadających się za konkurencyjnym modelem pozostał na dotychczasowym poziomie.

Tabela 8

W różnych krajach rozmaicie reguluje się sprawę pobierania narządów do przeszczepów. W niektórych krajach narządy można pobrać tylko od osób, które za życia wyraziły na to zgodę podpisując odpowiedni dokument. W innych natomiast narządy można pobrać od wszystkich, którzy za życia nie wyrazili wobec tego sprzeciwu, tzn. nie wpisali się do specjalnego ogólnokrajowego rejestru sprzeciwów. Który z tych dwóch sposobów uregulowania sprawy pobierania narządów do przeszczepów uważa Pan(i) za lepszy – ten, który wymaga zgody za życia, czy też ten, w którym wystarczy brak sprzeciwu za życia?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	IX 2005*	V 2007	VIII 2009
	w procentach		
Ten, który wymaga zgody wyrażonej za życia	44	45	47
Ten, w którym wystarczy brak sprzeciwu za życia	38	39	43
Żaden nie jest dobry	5	4	6
Trudno powiedzieć	13	12	4

* W sondażu z 2005 roku przedstawiono te modele prawne jako charakterystyczne dla dwóch państw: Austrii (wystarczy brak sprzeciwu za życia) i Niemiec (konieczna jest zgoda za życia). Respondent wybierał, który model – niemiecki czy austriacki – jest według niego lepszy

Model zgody domniemanej zauważalnie częściej jako lepszy wskazują osoby z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej, a także pracujący na własny rachunek. Regułę przewidującą bezpośrednią deklarację zgody na pobranie narządów relatywnie najczęściej popierają najmłodszy ankietowani, uczniowie i studenci, a spośród grup zawodowych – pracownicy administracyjno-biurowi oraz rolnicy. Pozytywny stosunek

do transplantacji, wyrażony deklarowaną gotowością do oddania narządów po śmierci, zwiększa prawdopodobieństwo wskazania na zgodę domniemaną, natomiast niezgoda na pobranie narządów – na rozwiązanie, w którym konieczna jest formalnie wyrażona zgoda.

Ankietowani przeważnie nie orientują się, jakie przepisy dotyczące pobierania narządów obowiązują w Polsce. Deklaracje takie składa 45% badanych, co wraz z tymi, którzy udzielili odpowiedzi „trudno powiedzieć”, stanowi ponad połowę ogółu (51%). Jedna trzecia respondentów (34%, o 10 punktów więcej niż dwa lata temu) podaje błędną odpowiedź – że konieczna jest zgoda za życia, a tylko co siódmy (15%) wskazuje na zgodę domniemaną.

Tabela 9

Jakie przepisy dotyczące pobierania narządów obowiązują, według Pana(i) wiedzy, w Polsce?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	IX 2005*	V 2007	VIII 2009
	w procentach		
Nie orientuję się, jakie przepisy obowiązują w Polsce	45	47	45
Konieczna jest zgoda za życia	31	24	34
Wystarczy brak sprzeciwu za życia	10	16	15
Trudno powiedzieć	14	13	6

Poprawne wskazania są częstsze niż przeciętnie wśród najlepiej wykształconych, kadry kierowniczej i specjalistów z wyższym wykształceniem, techników i średniego personelu oraz osób najwięcej zarabiających.

Ankietowani poprawnie definiujący system obowiązujący w polskim prawodawstwie częściej niż ci, którzy nie orientują się w tej kwestii, opowiadają się za modelem zgody domniemanej (62% wobec 40%).

Sprawdzaliśmy również, w jakim stopniu świadomość prawna wpływa na zachowanie w jednej z opisywanych wcześniej hipotetycznych sytuacji – a dokładnie wtedy, kiedy nie wiadomo, jaki stosunek do transplantacji miała osoba zmarła. Okazuje się, że ankietowani orientujący się w tej problematyce rzadziej niż niemający takiej wiedzy (a także rzadziej niż ogół badanych) skłonni byłiby sprzeciwiać się pobraniu narządów w sytuacji, kiedy nieznana byłaby postawa zmarłego wobec pobierania i przeszczepiania organów. W pozostałych przypadkach, kiedy rodzinie znana jest wola zmarłego, świadomość prawna nie różnicuje znacząco poziomu sprzeciwu.

Również przekonanie co do wyższości danego modelu prawnego przekłada się na deklaracje zachowania w opisywanych hipotetycznych sytuacjach. Osoby opowiadające się

za regułą zgody wyrażonej, we wszystkich przedstawionych sytuacjach, a w szczególności wtedy, gdy nieznana jest wola zmarłego, skłonne byłyby oponować przeciw pobraniu narządów częściej niż ankietowani wskazujący obowiązujący w Polsce system zgody domniemanej.

Společne opinie o transplantologii są bardzo trwałe. Za pozytywny aspekt należy uznać wysoki poziom społecznej aprobaty tej dziedziny medycyny i przychylny stosunek do pobierania narządów. Trzeba jednak mieć na względzie specyfikę sondażowego ujęcia tej tematyki i pewien stopień deklaratywności. W praktyce jedną z najczęstszych przyczyn odstąpienia od pobrania narządów zmarłego jest sprzeciw rodziny. Na tej podstawie można więc wnioskować, że obawy i uprzedzenia są nadal stosunkowo silne. Za korzystny można uznać wzrost wiedzy o istnieniu nieformalnego dokumentu, jakim jest oświadczenie woli. To także w jakiejś mierze znak, że tematyka transplantacyjna dociera do społeczeństwa. Problemem jest natomiast niska świadomość prawa regulującego kwestie pobierania narządów od osób zmarłych, jak również to, że poziom wiedzy w tym zakresie się nie zwiększa.

Opracował
Michał FELIKSIAK

Tabela 1

		Czy uważa Pan(i) za słuszne przeszczepianie narządów (transplantacje narządów) pobranych od osób zmarłych, aby ratować życie lub przywracać zdrowie innym osobom?			Liczba osób
		Tak %	Nie %	Trudno powiedzieć %	
Ogółem		91	6	3	1039
Płeć	Mężczyźni	94	4	2	491
	Kobiety	89	6	5	548
Wiek	18-24 lata	91	6	2	144
	25-34	96	3	1	193
	35-44	95	2	3	158
	45-54	96	3	2	173
	55-64	93	3	3	175
	65 lat i więcej	78	13	9	195
Miejsce zamieszkania	Wieś	89	6	5	388
	Miasto do 20 tys.	92	8		144
	20-100 tys.	92	4	4	202
	101-500 tys.	92	4	5	166
	501 tys. i więcej mieszk.	96	4		138
Wykształcenie	Podstawowe	84	8	8	280
	Zasadnicze zawodowe	92	6	2	260
	Średnie	95	4	1	351
	Wyższe	95	2	3	148
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	96		4	79
	Średni personel, technicy	92	5	3	41
	Pracownicy adm.-biurowi	100			67
	Pracownicy usług	95	3	1	62
	Robotnicy wykwalifikowani	98	2	1	120
	Robotnicy niewykwalifik.	90	8	2	64
	Rolnicy	91	3	6	55
	Pracujący na własny rach.	96	4		40
Bierni zawodowo	Renciści	94	3	3	74
	Emeryci	84	10	7	241
	Uczniowie i studenci	88	8	5	71
	Bezrobotni	95	5		62
	Gospodynie domowe i inni	88	7	5	61
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	96	2	3	134
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	95	1	3	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	98	2		228
	prywatnym gosp. rolnym	90	5	6	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	90	7	4	195
	501-750	91	5	3	163
	751-1000	93	5	2	190
	1001-1500	95	5		151
	Powyżej 1500 zł	94	4	2	107
Ocena własnych war. mater.	Złe	87	6	6	159
	Średnie	89	7	4	464
	Dobre	95	3	2	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	74	10	16	56
	Raz w tygodniu	93	5	3	498
	1-2 razy w miesiącu	87	7	5	167
	Kilka razy w roku	96	3	1	205
	W ogóle nie uczestniczy	92	6	2	112
Poglądy polityczne	Lewica	94	5	1	131
	Centrum	94	4	2	315
	Prawica	91	5	3	344
	Trudno powiedzieć	87	7	7	248

Tabela 2

		Czy zgodził(a)by się Pan(i) na to, aby po Pana(i) śmierci pobrano z Pana(i) ciała narządy w celu przeszczepienia innym?			Liczba osób
		Tak %	Nie %	Trudno powiedzieć %	
Ogółem		82	11	7	1035
Płeć	Mężczyźni	84	11	5	490
	Kobiety	80	11	9	545
Wiek	18-24 lata	84	13	3	143
	25-34	87	7	5	193
	35-44	87	7	6	158
	45-54	90	6	5	170
	55-64	84	7	10	176
	65 lat i więcej	64	23	13	195
Miejsce zamieszkania	Wieś	77	14	10	386
	Miasto do 20 tys.	81	11	8	143
	20-100 tys.	87	9	4	203
	101-500 tys.	84	10	6	165
	501 tys. i więcej mieszk.	89	6	5	138
Wykształcenie	Podstawowe	68	19	13	279
	Zasadnicze zawodowe	86	9	5	259
	Średnie	87	8	5	351
	Wyższe	91	5	5	147
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	91	3	7	79
	Średni personel, technicy	88	7	4	40
	Pracownicy adm.-biurowi	91	3	6	67
	Pracownicy usług	92	2	6	62
	Robotnicy wykwalifikowani	87	6	7	121
	Robotnicy niewykwalifik.	78	15	7	64
	Rolnicy	71	16	12	54
Pracujący na własny rach.	82	12	6	40	
Bierni zawodowo	Renciści	86	10	3	74
	Emeryci	71	17	12	241
	Uczniowie i studenci	86	12	2	70
	Bezrobotni	83	13	4	62
	Gospodynie domowe i inni	84	13	3	61
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	88	6	7	134
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	88	2	10	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	90	6	4	227
	prywatnym gosp. rolnym	69	17	14	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	76	16	7	195
	501-750	83	9	9	162
	751-1000	84	11	5	190
	1001-1500	89	8	3	151
	Powyżej 1500 zł	89	10	1	107
Ocena własnych war. mater.	Złe	75	14	11	159
	Średnie	79	13	8	462
	Dobre	89	7	4	414
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	69	20	11	55
	Raz w tygodniu	83	9	8	498
	1-2 razy w miesiącu	75	13	12	165
	Kilka razy w roku	87	11	2	205
	W ogóle nie uczestniczy	85	12	3	112
Poglądy polityczne	Lewica	84	11	5	131
	Centrum	84	9	6	315
	Prawica	84	11	5	343
	Trudno powiedzieć	75	12	13	246

Tabela 3

		Czy był(a)by Pan(i) skłonny(a) podpisać takie oświadczenie czy też nie?				Liczba osób
		Podpisał(a)bym takie oświadczenie	Nie podpisał(a)bym takiego oświadczenia	Już podpisał(a)m takie oświadczenie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		72	16	1	11	1037
Płeć	Mężczyźni	74	16	0	10	491
	Kobiety	71	16	1	11	545
Wiek	18-24 lata	79	14	1	6	143
	25-34	79	10		11	193
	35-44	80	12	2	6	158
	45-54	74	13	2	11	171
	55-64	70	17	1	12	175
65 lat i więcej		55	29		16	196
Miejsce zamieszkania	Wieś	65	22	0	13	385
	Miasto do 20 tys.	71	15	1	13	143
	20-100 tys.	80	13	1	6	203
	101-500 tys.	73	13	2	12	167
	501 tys. i więcej mieszk.	83	12	1	5	138
Wykształcenie	Podstawowe	54	26	0	20	279
	Zasadnicze zawodowe	77	13	1	9	259
	Średnie	79	13	1	7	352
	Wyższe	82	12	1	5	147
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	85	9	1	4	79
	Średni personel, technicy	75	9	6	10	41
	Pracownicy adm.-biurowi	82	12		6	67
	Pracownicy usług	84	6	2	8	62
	Robotnicy wykwalifikowani	82	10	1	7	121
	Robotnicy niewykwalifik.	64	20	5	11	64
	Rolnicy	54	17		29	54
Pracujący na własny rach.		80	15		4	40
Bierni zawodowo	Renciści	68	14	1	16	74
	Emeryci	60	26	0	14	241
	Uczniowie i studenci	82	15		3	70
	Bezrobotni	73	15		12	62
	Gospodynie domowe i inni	74	19		7	61
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	78	12	3	7	134
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	79	11	2	8	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	83	10	1	6	228
	prywatnym gosp. rolnym	52	17		31	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	64	24	1	12	195
	501-750	71	16	0	13	161
	751-1000	71	16	2	11	190
	1001-1500	81	13	1	4	151
	Powyżej 1500 zł	84	12	1	3	107
Ocena własnych war. mater.	Złe	66	23	0	11	159
	Średnie	67	19	1	13	462
	Dobre	81	10	1	8	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	59	28		13	55
	Raz w tygodniu	70	16	1	13	498
	1-2 razy w miesiącu	68	18		14	164
	Kilka razy w roku	82	11	2	4	207
	W ogóle nie uczestniczy	77	20		3	112
Poglądy polityczne	Lewica	74	20	2	4	131
	Centrum	77	12	1	10	315
	Prawica	74	17	0	9	344
	Trudno powiedzieć	63	18	1	18	246

Tabela 4

		Czy w przypadku śmierci osoby bliskiej, np. męża, żony, dziecka, sprzeciwił(a)by się Pan(i) czy też nie sprzeciwił(a) pobraniu od niej narządów, aby ratować życie innej osobie, gdy wiadomo, że zmarła osoba nie miała nic przeciwko oddaniu własnych narządów?			Liczba osób
		Sprzeciwił(a)bym się	Nie sprzeciwił(a)bym się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		12	81	7	1035
Płeć	Mężczyźni	12	83	6	491
	Kobiety	13	79	8	545
Wiek	18-24 lata	9	88	3	142
	25-34	11	84	5	193
	35-44	14	82	4	158
	45-54	11	83	5	171
	55-64	11	82	7	175
	65 lat i więcej	17	68	15	196
Miejsce zamieszkania	Wieś	14	76	10	385
	Miasto do 20 tys.	11	84	5	143
	20-100 tys.	12	82	5	203
	101-500 tys.	13	82	6	165
	501 tys. i więcej mieszk.	8	88	5	138
Wykształcenie	Podstawowe	17	68	15	279
	Zasadnicze zawodowe	14	83	3	258
	Średnie	10	86	5	352
	Wyższe	7	89	4	147
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	7	89	4	79
	Średni personel, technicy	8	88	4	41
	Pracownicy adm.-biurowi	8	87	5	67
	Pracownicy usług	14	78	8	62
	Robotnicy wykwalifikowani	11	86	3	121
	Robotnicy niewykwalifik.	10	77	13	64
	Rolnicy	14	75	11	54
Pracujący na własny rach.	16	82	3	40	
Bierni zawodowo	Renciści	10	79	10	74
	Emeryci	16	74	10	241
	Uczniowie i studenci	6	91	3	69
	Bezrobotni	13	81	6	62
	Gospodynie domowe i inni	20	78	2	61
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	9	83	8	134
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	14	82	4	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	9	87	4	228
	prywatnym gosp. rolnym	13	72	15	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	16	77	7	195
	501-750	12	79	9	161
	751-1000	13	83	4	190
	1001-1500	8	90	3	151
	Powyżej 1500 zł	9	85	6	107
Ocena własnych war. mater.	Złe	14	78	8	159
	Średnie	14	78	8	462
	Dobre	10	85	5	414
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	21	63	16	55
	Raz w tygodniu	12	83	5	498
	1-2 razy w miesiącu	14	74	12	164
	Kilka razy w roku	10	85	5	205
	W ogóle nie uczestniczy	10	83	8	112
Poglądy polityczne	Lewica	11	87	2	131
	Centrum	15	80	5	315
	Prawica	9	87	4	344
	Trudno powiedzieć	14	70	16	245

Tabela 5

		Czy w przypadku śmierci osoby bliskiej, np. męża, żony, dziecka, sprzeciwił(a)by się Pan(i) czy też nie sprzeciwił(a) pobraniu od niej narządów, aby ratować życie innej osobie, gdy wiadomo, że zmarła osoba nie wypowiedziała się na ten temat i nie wiadomo, jaka była jej opinia?			Liczba osób
		Sprzeciwił(a)bym się	Nie sprzeciwił(a)bym się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		22	65	13	1034
Płeć	Mężczyźni	22	67	11	491
	Kobiety	21	64	15	544
Wiek	18-24 lata	22	70	8	142
	25-34	25	64	10	192
	35-44	22	62	16	158
	45-54	20	69	11	171
	55-64	16	70	14	175
	65 lat i więcej	23	58	19	196
Miejsce zamieszkania	Wieś	28	58	15	385
	Miasto do 20 tys.	14	74	13	143
	20-100 tys.	24	63	13	203
	101-500 tys.	19	70	11	165
	501 tys. i więcej mieszk.	13	75	12	138
Wykształcenie	Podstawowe	25	55	20	279
	Zasadnicze zawodowe	22	66	12	258
	Średnie	19	70	11	351
	Wyższe	20	73	7	147
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	18	74	8	79
	Średni personel, technicy	20	73	7	41
	Pracownicy adm.-biurowi	19	64	17	67
	Pracownicy usług	17	65	18	62
	Robotnicy wykwalifikowani	21	68	10	121
	Robotnicy niewykwalifik.	18	62	20	64
	Rolnicy	33	50	18	53
	Pracujący na własny rach.	33	60	7	40
Bierni zawodowo	Renciści	20	64	15	74
	Emeryci	21	63	16	241
	Uczniowie i studenci	16	78	6	69
	Bezrobotni	24	64	12	62
	Gospodynie domowe i inni	28	62	10	61
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	22	60	18	134
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	20	65	15	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	18	74	8	228
	prywatnym gosp. rolnym	31	45	24	58
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	26	57	17	195
	501-750	20	66	15	161
	751-1000	24	66	10	190
	1001-1500	17	75	8	151
	Powyżej 1500 zł	17	77	6	107
Ocena własnych war. mater.	Złe	20	65	16	159
	Średnie	23	63	13	461
	Dobre	20	68	12	414
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	29	57	13	55
	Raz w tygodniu	24	64	12	498
	1-2 razy w miesiącu	23	59	17	163
	Kilka razy w roku	16	70	14	205
	W ogóle nie uczestniczy	15	73	12	112
Poglądy polityczne	Lewica	24	68	7	131
	Centrum	22	67	11	315
	Prawica	20	70	10	343
	Trudno powiedzieć	22	56	23	245

Tabela 6

		Czy w przypadku śmierci osoby bliskiej, np. męża, żony, dziecka, sprzeciwił(a)by się Pan(i) czy też nie sprzeciwił(a) pobraniu od niej narządów, aby ratować życie innej osobie, gdy wiadomo, że zmarła osoba była przeciwna oddaniu narządów?			Liczba osób
		Sprzeciwił(a)bym się	Nie sprzeciwił(a)bym się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		68	23	10	1034
Płeć	Mężczyźni	68	23	9	490
	Kobiety	67	23	10	545
Wiek	18-24 lata	77	18	5	142
	25-34	73	20	7	193
	35-44	73	19	8	158
	45-54	63	29	8	171
	55-64	62	24	13	175
	65 lat i więcej	61	25	14	195
Miejsce zamieszkania	Wieś	70	18	12	384
	Miasto do 20 tys.	67	23	10	143
	20-100 tys.	68	21	11	203
	101-500 tys.	66	30	4	165
	501 tys. i więcej mieszk.	65	29	6	138
Wykształcenie	Podstawowe	60	22	18	278
	Zasadnicze zawodowe	65	29	6	258
	Średnie	71	21	8	352
	Wyższe	78	17	5	147
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	80	16	5	79
	Średni personel, technicy	72	22	6	41
	Pracownicy adm.-biurowi	76	17	8	67
	Pracownicy usług	62	27	12	62
	Robotnicy wykwalifikowani	65	27	9	121
	Robotnicy niewykwalifik.	60	29	11	64
	Rolnicy	72	13	15	54
	Pracujący na własny rach.	72	19	10	40
Bierni zawodowo	Renciści	61	26	13	74
	Emeryci	66	22	11	240
	Uczniowie i studenci	83	14	3	69
	Bezrobotni	69	24	6	62
	Gospodynie domowe i inni	49	37	14	61
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	69	22	9	134
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	72	17	11	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	71	23	7	228
	prywatnym gosp. rolnym	67	15	18	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	71	18	11	194
	501-750	60	26	14	161
	751-1000	72	25	3	190
	1001-1500	71	23	6	151
	Powyżej 1500 zł	65	27	7	107
Ocena własnych war. mater.	Złe	60	27	12	159
	Średnie	68	23	10	461
	Dobre	71	21	8	414
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	71	18	11	54
	Raz w tygodniu	70	23	7	498
	1-2 razy w miesiącu	63	21	16	164
	Kilka razy w roku	70	22	8	205
	W ogóle nie uczestniczy	60	28	11	112
Poglądy polityczne	Lewica	67	26	7	131
	Centrum	70	23	7	315
	Prawica	69	24	7	344
	Trudno powiedzieć	64	18	18	244

Tabela 7

		W różnych krajach rozmaicie reguluje się sprawę pobierania narządów do przeszczepów. W niektórych krajach narządy można pobrać tylko od osób, które za życia wyraziły na to zgodę podpisując odpowiedni dokument. W innych natomiast narządy można pobrać od wszystkich, którzy za życia nie wyrazili wobec tego sprzeciwu, tzn. nie wpisali się do specjalnego ogólnokrajowego rejestru sprzeciwów. Który z tych dwóch sposobów uregulowania sprawy pobierania narządów do przeszczepów uważa Pan(i) za lepszy - ten, który wymaga zgody za życia, czy też ten, w którym wystarczy brak sprzeciwu za życia?				Liczba osób
		Ten, który wymaga zgody wyrażonej za życia	Ten, w którym wystarczy brak sprzeciwu za życia	Żaden nie jest dobry	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		47	43	6	4	1038
Płeć	Mężczyźni	48	44	5	3	491
	Kobiety	45	42	7	6	548
Wiek	18-24 lata	59	33	5	2	143
	25-34	44	50	4	2	193
	35-44	51	44	2	3	158
	45-54	48	43	7	3	172
	55-64	40	48	7	4	175
	65 lat i więcej	41	38	10	11	197
Miejsce zamieszkania	Wieś	51	35	6	8	387
	Miasto do 20 tys.	46	47	4	3	144
	20-100 tys.	47	45	6	1	203
	101-500 tys.	41	47	9	3	166
	501 tys. i więcej mieszk.	43	52	5	1	138
Wykształcenie	Podstawowe	43	38	9	10	280
	Zasadnicze zawodowe	47	42	6	4	259
	Srednie	51	42	5	2	352
	Wyższe	41	56	2	2	148
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	36	58	4	2	79
	Średni personel, technicy	49	44	7		41
	Pracownicy adm.-biurowi	63	32	5		67
	Pracownicy usług	54	39	2	5	62
	Robotnicy wykwalifikowani	46	46	4	4	121
	Robotnicy niewykwalifik.	53	37	6	4	64
	Rolnicy	63	21	7	10	54
	Pracujący na własny rach.	38	58	3	2	40
Bierni zawodowo	Renciści	44	49	1	6	74
	Emeryci	40	42	8	9	242
	Uczniowie i studenci	55	37	8		70
	Bezrobotni	47	48	5		62
	Gospodynie domowe i inni	38	48	13	2	61
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	51	43	5	2	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	50	38	5	7	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	48	48	3	1	228
	prywatnym gosp. rolnym	59	23	9	9	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	53	37	7	3	195
	501-750	47	41	6	7	161
	751-1000	49	40	7	4	190
	1001-1500	43	47	6	3	151
	Powyżej 1500 zł	43	50	7	1	107
Ocena własnych war. mater.	Złe	40	44	9	7	160
	Średnie	48	42	6	5	464
	Dobre	48	44	5	3	414
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	45	45	7	4	56
	Raz w tygodniu	51	40	5	4	498
	1-2 razy w miesiącu	46	40	6	9	165
	Kilka razy w roku	42	50	7	2	206
	W ogóle nie uczestniczy	40	45	10	4	112
Poglądy polityczne	Lewica	43	44	9	4	131
	Centrum	50	43	4	2	315
	Prawica	44	48	5	2	344
	Trudno powiedzieć	47	35	7	11	248